

NATIONAAL STEDELIJK NETWERK GRONINGEN-ASSEN

Regiopark

Investeringsprogramma 2008 - 2015

Inhoudsopgave

1. WAAROM EEN INVESTERINGSPROGRAMMA REGIOPARK	4
2. LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE	7
2.1 Methode landschappelijke analyse	7
2.2 Natuur en landschap: algemene conclusies en aanbevelingen	8
2.3 Landbouw: algemene conclusies en aanbevelingen	9
2.4 Toegankelijkheid: algemene conclusies en aanbevelingen	12
2.5 Deelgebieden Regiopark	13
3. BENODIGDE FINANCIËN	17
4. FINANCIËLE STRATEGIE	19
5. VERVOLG EN UITVOERINGSORGANISATIE	21
GEBIEDSUITWERKING EN ONDERBOUWING	22
1. STADSRAND ASSEN	24
2. FOCHTERLOËRVEEN EN VEENHUIZEN	27
3. NOORDENVELD	29
4. LEEKSTERMEER, EELDER- EN PEIZERMADEN	31
5. REITDIEP EN MIDDAG HUMSTERLAND	34
6. WOLDSTREEK/ NOORDOOSTELIJKE STADSRAND	36
7. MEERSTAD EN MIDDEN-GRONINGEN	38
8. ZUIDLAARDERMEER EN HUNZE	40
9. KONINGSAS	42
10. DRENTSCHE AA	44
11. WESTRAND GRONINGEN	45

1. Waarom een investeringsprogramma Regiopark

Kwaliteit en diversiteit

De regio Groningen-Assen zet in op het versterken en profileren van de economische positie van de regio (zowel nationaal als internationaal) en het behouden van gebiedskwaliteiten die de regio haar unieke karakter geven.

De kernkwaliteiten van de regio liggen in de combinatie van stad en platteland met een diversiteit aan landschappen en woon- en werkmilieus. Deze kwaliteit en diversiteit krijgen in tal van beleidsnota's nationale en internationale waardering met kwalificaties als robuuste verbindingzone, Belvédèregebied, Natura 2000 gebieden, Nationaal Landschap en Nationaal Beek- en esdorpenlandschap.

Hoewel alle 14 regiopartners zelfstandig bezig zijn met behoud en versterking van deze kernkwaliteiten, is afgesproken deze zorg ook gezamenlijk in het verband van de Regiovisie op te pakken. Het waarborgen en versterken van de gebiedskwaliteiten is immers één van de ambities van de regio en juist de gebiedskwaliteiten doen zich op regionale schaal voor. Voor de economische ontwikkeling van de regio is investeren in de kwaliteiten van het landelijk gebied van wezenlijk belang. Een schitterende en onderscheidende woonomgeving draagt bij aan waardevermeerdering van woningen en aan verbetering van de concurrentiepositie.

Daarom is het project Regiopark door de stuurgroep Regiovisie Groningen-Assen in het leven geroepen. Het project Regiopark heeft als taak de kwaliteiten van het gebied te waarborgen en te versterken door de wisselwerking tussen het stedelijk en landelijk gebied te vergroten en ze in gezamenlijkheid te ontwikkelen.

De naam Regiopark staat voor de relatie tussen het landelijk gebied en het stedelijk netwerk; van het letterlijk realiseren van een parkachtig landschap is geen sprake.

Van uitvoeringsprogramma naar een investeringsprogramma

Vanuit de wens om zo snel mogelijk tot uitvoering te komen, is vorig jaar een uitvoeringsprogramma opgesteld. In dit document, dat eind 2005 door de stuurgroep regio Groningen-Assen is vastgesteld, zijn de vier speerpunten van het Regiopark benoemd. Dit om de komende jaren het gebied Groningen-Assen mooi te houden en zo mogelijk nog mooier te maken en de stedelijke ontwikkeling af te stemmen op het landschapsecologisch fundament:

- Versterken landschapsecologische samenhang
- Goede balans rood-groen voor de vier grote ontwerpogaven van Groningen, Assen, Roden-Leek en Hoogezand.
- Ontsluiting en aansluiting op het landelijk gebied in de stadsranden / beïnvloedingssfeer stedelijke kernen.
- Goede zonering recreatie en natuur in de vier parels Reitdiepgebied, Eelder/Peizermeden en Leekstermeer, Zuidlaardermeer / Hunze en Fochteloërveen / Norg

Vanuit ruim 70 ingediende projectvoorstellen zijn er zo'n 40 aangemerkt als Regiopark-project. Van deze 40 zijn er, vanwege de geringe eigen middelen, uiteindelijk 8 geprioriteerd die in 2006-2007 kunnen rekenen op een financiële bijdrage van het Regiopark.

Landschappelijke analyse

In het uitvoeringsprogramma is afgesproken dat er voor de langere termijn een landschappelijke analyse gemaakt moet worden als basis voor een investeringsprogramma Regiopark. De analyse moet een scherper beeld geven van de maatregelen die ook op de langere termijn nodig zijn om de doelstellingen van het Regiopark te realiseren.

Deze landschappelijke analyse is samen met de Dienst Landelijk Gebied in de zomer van 2006 gemaakt en vervolgens gebruikt als basis voor de voorstellen in dit investeringsprogramma. Uit de analyse is gebleken dat er in de regio veel lopende (of geplande) projecten zijn die een bijdrage leveren aan de realisatie van de ambities van het Regiopark. Er is daarom voor gekozen om het investeringsprogramma Regiopark vooral aanvullend te laten zijn op dat wat partijen al doen. Dit betekent aandacht schenken aan gebieden waar nog weinig gebeurt en inzetten van middelen en menskracht om bestaande plannen met aanvullende financiering en/of politieke aandacht vanuit de Regio zodanig te ondersteunen, dat zij ook echt uitgevoerd gaan worden. Het investeringsprogramma richt zich niet alleen op landschap, maar ook op het vergroten van de toegankelijkheid en de beleving van het gebied.

De in het uitvoeringsprogramma opgenomen projecten maken onderdeel uit van dit investeringsprogramma, voor zover zij althans aansluiten bij de gewenste ontwikkelingen.

Financiën

Voor het Regiopark zijn weinig eigen middelen beschikbaar. Dit betekent dat er voor het realiseren van de voorstellen in dit investeringsprogramma extra financiële middelen nodig zijn. In dit verband is een goede afstemming met de beide Provinciale Meerjarenprogramma's (PMJP) van Groningen en Drenthe van belang, omdat daarin is vastgelegd welke doelen en prestaties voor het landelijk gebied in de periode 2007-2013 gerealiseerd moeten worden en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.

Verwacht wordt dat er dan nog extra middelen gezocht moeten worden voor het realiseren van de ambities van het Regiopark. Het investeringsprogramma bevat voorstellen voor het genereren van deze extra financiële middelen.

Proces

Dit investeringsprogramma is tot stand gekomen in samenwerking met

- het projectteam Regiopark, waarin de 14 regiopartners en de beide waterschappen participeren;
- de begeleidingscommissie met vertegenwoordigers van organisaties die actief zijn in het landelijk gebied (o.a. landbouw, natuur, recreatie);
- de portefeuillehouders van de 14 regiopartners en de beide waterschappen.
- gebruikers van het landelijk gebied, middels interviews en aanwezigheid bij workshops.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de algemene conclusies en aanbevelingen uit de landschappelijke analyse en de aanpak voor de deelgebieden. Hoofdstuk 3 gaat in op de benodigde financiële middelen. Hoofdstuk vier beschrijft de financiële strategie om aan voldoende middelen te komen en hoofdstuk 5 schetst het vervolg. De voorstellen voor concrete projecten per deelgebied zijn opgenomen in het deel Gebiedsuitwerking en onderbouwing.

2. Landschappelijke analyse

2.1 Methode landschappelijke analyse

De landschappelijke analyse is opgebouwd met behulp van diverse kaarten. Deze kaarten zijn op verschillende manieren met elkaar gecombineerd en vergeleken. Daaruit zijn vervolgens algemene conclusies getrokken en conclusies per deelgebied. Hieronder volgt een beknopte beschrijving van de gemaakt kaarten en de gevolgde analyse daarvan.

Er is gestart met het in kaart brengen van de abiotische en biotische kenmerken, zoals bodem, water, geomorfologie en ecologie. Ook het actuele grondgebruik is in kaart gebracht. Dit geheel heeft geleid tot een landschapstypenkaart. Vervolgens is een vergelijking gemaakt tussen kaartbeeld van het huidige landschap en die van de historische kaart van 1900. Uit deze vergelijking is een gaafheidskaart ontstaan, waarin is aangegeven welke landschappen ten opzichte van 1900 sterk veranderd zijn en welke landschappen de karakteristieken van 1900 hebben behouden. De bouwopgaven in het kader van de Regiovisie zijn eveneens op kaart aangegeven.

Vervolgens zijn er kaarten gemaakt van thema's die relevant zijn in het kader van de doelstellingen van het Regiopark. Het betreft de landbouwontwikkelingskaart volgens de provinciale omgevingsplannen van Drenthe en Groningen, de Ecologische Hoofd Structuur, de toegankelijkheid voor fietsers volgens het Meerjareninvesteringsprogramma Fiets, een kaart van de beleving van het landschap en de huidige en gewenste attractiviteit voor de thema's natuurbeleving, cultuurhistorische beleving en actieve beleving.

Deze themakaarten zijn gecombineerd met de gaafheidskaart. Uit deze nieuwe kaarten blijkt hoe de gaafheid van het landschap samenhangt met ontwikkelingen in de diverse thema's. Ook de bouwopgave kaart is gecombineerd met de diverse themakaarten. Daaruit is de betekenis van de bouwopgave voor de afzonderlijke sectoren af te leiden.

Aan de hand van met name de combinatiekaarten zijn vervolgens conclusies getrokken over waar investeringen moeten plaatsvinden om het onderhoud en beheer van het landschap duurzaam te regelen, de landschapsecologische relaties te herstellen, en de toegankelijkheid en de attractiviteit van het gebied te vergroten.

In paragraaf 2.2. worden deze algemene conclusies en aanbevelingen voor de thema's natuur en landschap, landbouw en toegankelijkheid beschreven. Voor zover relevant zijn de combinatiekaarten opgenomen in de tekst. In paragraaf 2.3 is beschreven hoe voor de 12 deelgebieden, waarin het Regiopark is opgedeeld, de conclusies uit de landschappelijke analyse uitmonden in concrete voorstellen en projecten. De beschrijving van de projecten per deelgebied is opgenomen in het deel Gebiedsuitwerking en onderbouwing.

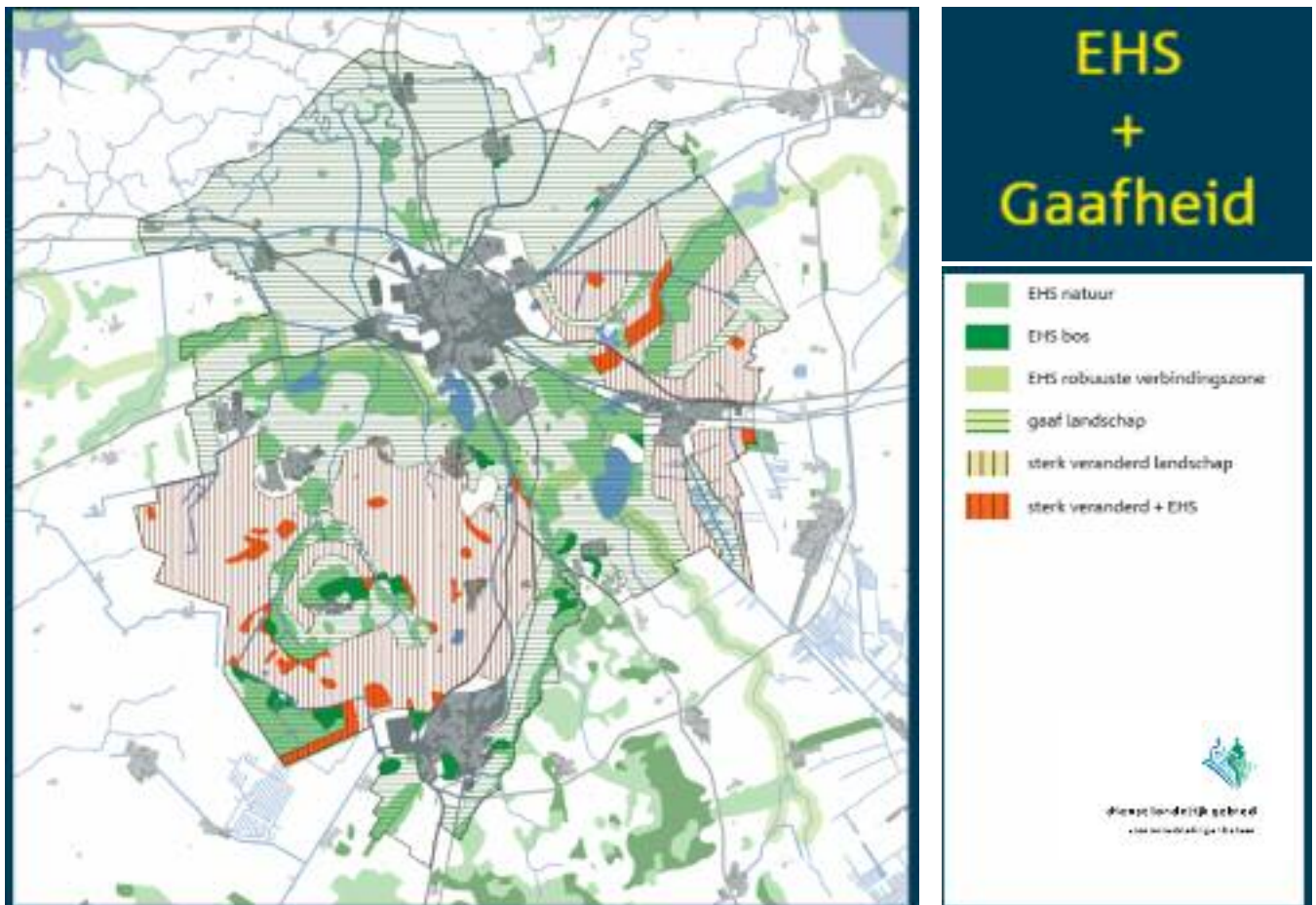
2.2 Natuur en landschap: algemene conclusies en aanbevelingen

Bij alle ontwerp- en bouwopgaven zijn er inhoudelijke mogelijkheden voor relaties met nieuwe natuur. Voorbeeld is de visie van Natuurmonumenten over het gebied tussen Kloosterveen en Fochteloeveen. Mogelijk dat er meer combinaties te maken zijn met bouwopgaven, waterberging en recreatieve ontwikkeling. Het is van belang deze koppelingen zo vroeg mogelijk in een project te benoemen en te integreren.

Realisatie van de EHS draagt bij aan het versterken van het groenblauwe fundament en aan het opvangen van de verstedelijkingsdruk. Twee belangrijke landschapsecologische schakels worden daarin echter gemist:

- a. het systeem van de bovenloop van het Eelderdiep
- b. het herstel van de koppeling van de Noord-Drentse beken aan de oorspronkelijk afstroomgebieden bij het oude Aduarderdiep en het Reitdiep.

Herstel van het bovenloopje van het Eelderdiep zou mogelijk kunnen plaatsvinden in combinatie met de ontwikkeling van buitenplaatsen langs het Noord-Willemskanaal en de ontwikkeling van recreatieve uitloopgebieden voor Assen.

De ontwikkeling van nieuwe natuur is mogelijk in het kader van het project voorinvesteren in het landschap bij Hoogezand Zuid ten behoeve van woningbouw daar.

Waar voorheen de plannen van landinrichting en ruilverkaveling ook landschap omvatten, is dat nu niet meer het geval. Aangezien het wel om maatregelen gericht op het behoud en versterken van de landschappelijke kwaliteit gaat, ontstaat daarmee extra vraag naar budgetten om in het verlengde van landinrichtingsprojecten ook een investering in het landschap te kunnen doen.

Als het gaat om investeren in de kwaliteit van het gebied dan zijn voormalige borgterreinen, landgoederen en molens en hun omgeving, belangrijke speerpunten, die ook bijdragen aan herstel van cultuurhistorisch waardevolle elementen.

Aanbevelingen

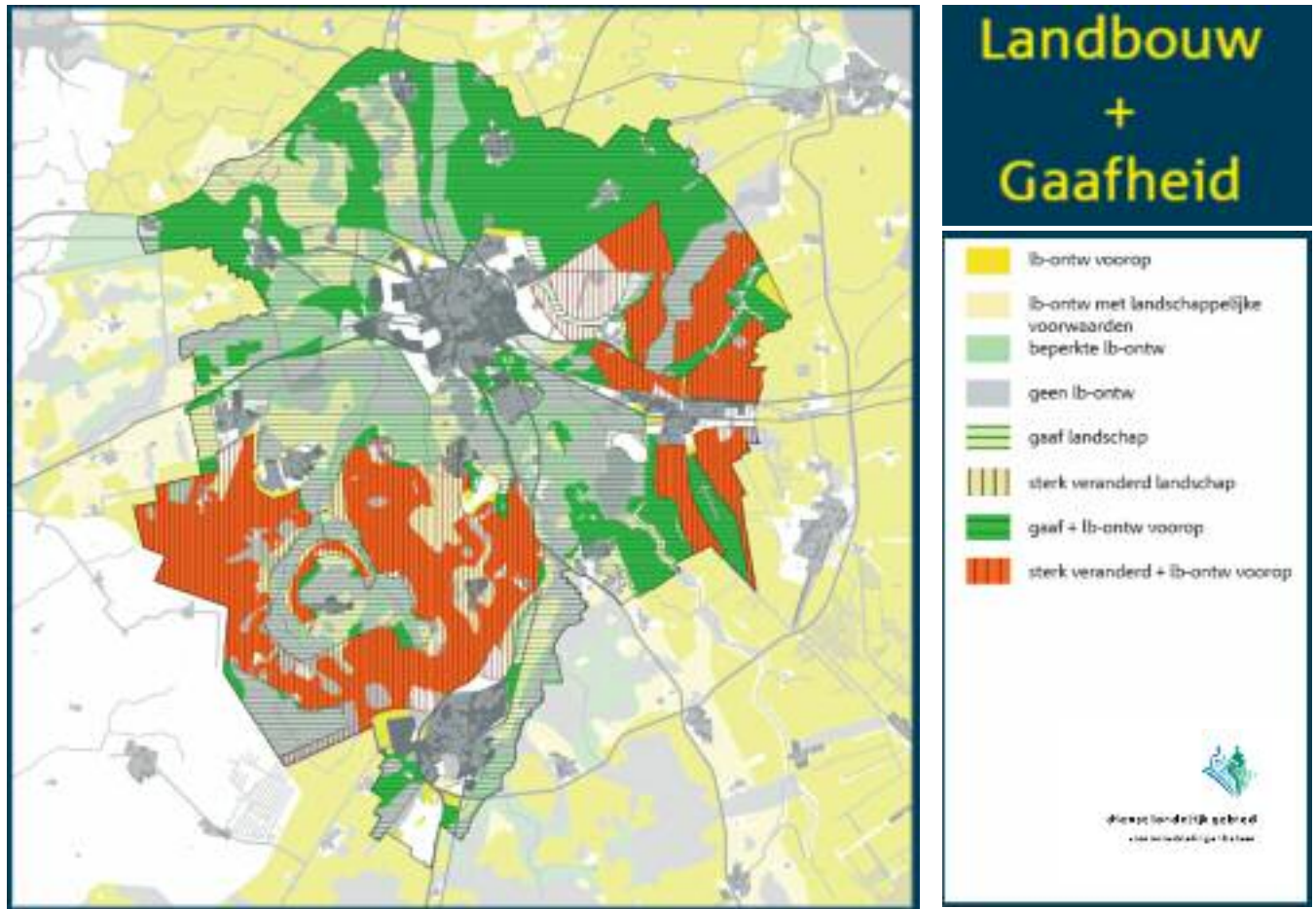
1. Op projectniveau koppelen van bouwopgaven, plannen voor waterberging en recreatieve gebieden aan wensen vanuit landschapsecologisch fundament
2. Project Voorinvesteren in landschap ten behoeve van woningbouw in Hoogezand Zuid met kracht ontwikkelen.
3. Nagaan welke maatregelen op het gebied van landschap uit landinrichtingsplannen niet meer gefinancierd worden en zoeken naar alternatieve budgetten om deze alsnog te realiseren.
4. Herstel en beheer van cultuurhistorische elementen ondersteunen en koppelen aan natuur- en landschapontwikkeling

Opgemerkt wordt dat in het kader van de landschappelijke analyse ook voorstellen voor nieuwe natuur en landschapsecologische schakels worden gedaan, die geen onderdeel uitmaken van vigerend beleid of gemaakte afspraken met betrokken partijen. Dit betekent dat voorafgaand aan realisatie het creëren van draagvlak voor deze plannen een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

2.3 Landbouw: algemene conclusies en aanbevelingen

Onderhoud en beheer landschap

De landbouw draagt via de reguliere bedrijfsvoering voor een belangrijk deel zorg voor het onderhoud en beheer van het landschap. In een aantal gebieden staat dit onder druk door schaalvergroting en/of wijkende landbouw. Partijen om deze taak over te nemen zijn veelal niet zondermeer voorhanden.

In deze gebieden is het van belang een aanpak te ontwikkelen voor een duurzaam beheer en onderhoud van het landschap. Het gaat dan veelal om gebieden waar karakteristieke landschapselementen veel onderhoud vragen, waarbij het inschakelen van de landbouw noodzakelijk is. Dit lukt alleen als het voor de landbouw economische aantrekkelijk is. In een aantal gebieden speelt hier ook nog de eigendomssituatie een rol, omdat de landschappelijke elementen niet altijd in eigendom zijn van landbouwers.

Er zijn diverse voorbeelden waar getracht is een gebiedsfonds voor dit doel op te richten. Bijvoorbeeld in het Zuidelijk Westerkwartier waar het uiteindelijk niet is gelukt. Echt goed functionerende gebiedsfonds zijn dan ook zeldzaam.

Er kan een aanpak ontwikkeld worden in het verband van de Regio. De uitwerking ervan zal echter op lokaal niveau moeten plaatsvinden en aan moeten sluiten bij het gebiedsgericht werken. De ervaringen uit de pilotstudie Vitaal en multifunctioneel buitengebied Oost- en Onnerpolder kunnen daarvoor onder andere worden gebruikt. Daarvoor moet per gebied bekeken worden wat de actuele situatie is en welke ontwikkelingen er relevant zijn voor het toekomstige beheer en onderhoud van het landschap. Op basis daarvan kunnen er door lokale partijen afspraken gemaakt worden over het beheer en onderhoud van het eigen gebied. Bewoners kunnen betrokken worden bij de (financiële) verantwoordelijkheid voor onderhoud en beheer van het eigen gebied. Het faciliteren van deze gebiedsprocessen is van belang.

Aanbevelingen

1. Ontwikkelen aanpak beheer en onderhoud door landbouw en particulieren. Deze aanpak moet in en door het betreffende gebied worden ontwikkeld. Gebruik moet worden gemaakt van ervaringen elders.
2. Het verspreiden van kennis en ervaring voor het ontwikkelen van methoden voor duurzame financiering beheer en onderhoud.
3. Uitvoeringsproces lokaal faciliteren

Landbouw in de stadsranden

In de huidige en toekomstige stadsranden levert de combinatie van woningbouw en landbouw spanningen op. De bewoners willen het gebied in, de landbouw vreest een verdere stadsuitbreiding. Het gevolg is vaak dat de doorgaande landbouw stagneert en/of vertrekt naar andere gebieden. De gronden en gebouwen worden door particulieren overgenomen. Dit leidt vaak tot wat ervaren wordt als verrommeling van het gebied, het karakter verandert in negatieve zin.

Voor deze stadsrandgebieden zullen visies moeten worden ontwikkeld voor de invulling van deze zone. Vervolgens is het van belang voor een goede uitvoering van deze visies te zorgen. Dit kan als dit in combinatie met de ontwikkeling van een bouwopgave gebeurt, waarbij aandacht is voor de overgang tussen het stedelijk en landelijk gebied, mede in relatie tot toegankelijkheid. Daarnaast is (planologische) handhaving van essentieel belang.

Binnen het Regiopark gebied is voor de stadsrandzone bij Groningen-West een visie ontwikkeld. Uitvoering daarvan vraagt regie, geld voor grondaankoop, bedrijfsverplaatsing en kavelruil. In toekomstige stadsranden moet letterlijk ruimte gecreëerd worden voor bijvoorbeeld de hobbyboeren, paardenbakken, volkstuinten, zodat de ontwikkeling van deze stadsrandzone landschappelijk verantwoord gebeurt.

Aanbevelingen

1. Inbrengen stadsrandvisies als onderdeel van de ontwikkeling van de bouwopgaven.
2. In de strijd tegen verrommeling is handhaving een belangrijk instrument; de betrokken overheden zullen vanuit de algemene zorgplicht hiervoor moeten zorgdragen.
3. Uitvoering van stadsrandvisies faciliteren met kavelruilondersteuning, zo mogelijk een groundbank binnen het project en cofinanciering onrendabele groene functies.

Vrijkomende agrarische bebouwing

Door de ontwikkelingen in de landbouw verliezen boerderijen hun oorspronkelijke functie. Vanwege het formaat is vooral voor de Groningse boerderijen bewoning en onderhoud door particulieren bijna niet op te brengen. Soms betekent dit dat er bedrijfsmatige activiteiten komen, die niet bijdragen aan het behoud van de waardevolle en beeldbepalende gebouwen. Uit oogpunt van cultuurhistorie en beeldkwaliteit zouden deze gebouwen behouden moeten blijven. Gedacht kan worden aan ruimte te bieden aan bijzondere woonvormen (woon-zorg-combinaties) op vrijvallende agrarische bouwblokken.

Ontwikkelen van beleid op dit punt is van belang, zodat dit enerzijds ruimte biedt voor economische functies die anderzijds bijdragen aan de instandhouding van deze gebouwen. In het Zuidelijk Westerkwartier werkt een dergelijke regeling al goed. In Friesland bestaat uitgewerkt beleid op dit punt.

Aanbevelingen

1. Onder de aandacht brengen van goed werkende regelingen en beleid voor vrijkomende agrarische bebouwing. Tevens pleiten voor invoering van een goed werkende regeling, zoals die van het Zuidelijk Westerkwartier, in een groter gebied.

2.4 Toegankelijkheid: algemene conclusies en aanbevelingen

De toegankelijkheid van het landelijk gebied kan met name in agrarische gebieden verbeterd worden. Als het gaat om wandelen, dan wordt al gauw gekeken naar Engeland met haar systeem van “Public footpaths”, die ook passen in routenetwerken. Dit vraagt wel medewerking van de agrarische sector. Om dit voor elkaar te krijgen zal een aanpak moeten worden ontwikkeld voor het hele gebied, en dit zal vervolgens lokaal uitgevoerd moeten worden. Daarnaast is er bij dorpen en stadranden behoefte aan dorpsommetjes. Dit kan aandacht krijgen bij de uitwerking van de bouwopgaven.

Het Meerjaren Investeringsprogramma Fiets bevat diverse voorstellen voor verbetering van de fietsinfrastructuur. Bij het realiseren van fiets- en wandelinfrastructuur is het van belang te denken vanuit routenetwerken en ontbrekende schakels daarin. Cultuurhistorische elementen en aansluiting bij het landschap maken een wandel- en fietspad aantrekkelijk. De Damsterdiepvise – Stadsweg is een voorbeeld, waarbij hier goed aandacht aan is besteed. Naast infrastructuur kunnen ook bewegwijzering en informatievoorziening, uitkijkpunten, vogelkijkhutten de toegankelijkheid en beleving sterk verbeteren.

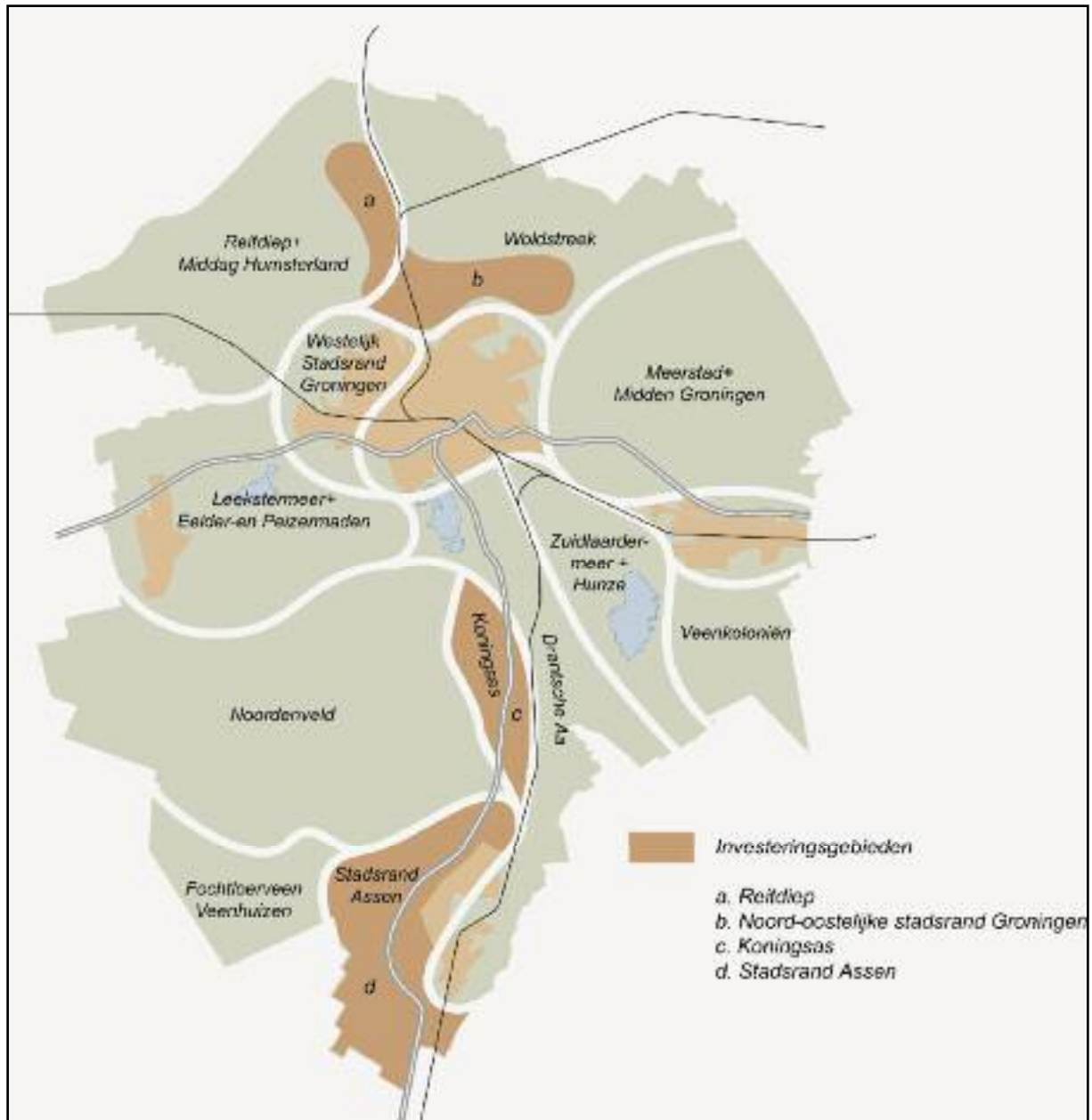
Waar voorheen de plannen van landinrichting en ruilverkaveling ook recreatieve investeringen omvatten, is dat nu niet meer het geval. Ook hiervoor moeten dus op andere wijze middelen worden gevonden. De vraag is in hoeverre dit door gemeenten en provincies overgenomen zal worden.

Aanbevelingen

1. Aanpak ontwikkelen voor toegankelijkheid agrarisch gebied
2. Aandacht geven aan dorpsommetjes in bouwopgaven
3. Wandel en fietsinfrastructuur verbeteren door bewegwijzering en informatievoorziening, en gebruik maken van bestaande ruilverkavelingswegen
4. Routenetwerken als uitgangspunt hanteren bij de ontwikkeling van wandel- en fietsinfrastructuur, waarbij cultuurhistorie en landschap meegenomen wordt.
5. Promotie van wandel- en fietsinfrastructuur versterken.

2.5 Deelgebieden Regiopark

Het gebied van het Regiopark is op grond van de landschappelijke analyse ingedeeld in 12 deelgebieden (zie onderstaande kaart) . Een deelgebied is een landschapsecologisch samenhangend gebied.

Voor elk deelgebied is een korte karakteristiek en de gewenste ontwikkeling van het gebied in beeld gebracht in het licht van de voor het Regiopark relevante doelstellingen. De gewenste ontwikkeling is afgeleid uit de landschappelijke analyse. Daarbij is het gebied beoordeeld aan de hand van de gaafheid van het landschap, de landbouwkundige ontwikkelingen in relatie tot het beheer van het landschap, de actuele attractiviteit en toegankelijkheid van het gebied.

Op basis van de gewenste ontwikkeling is vervolgens bepaald welke aspecten in het deelgebied speciaal aandacht verdienen. Dit gebeurt aan de hand van de thema's:

- Landbouw
- Beheer
- Natuur
- Toegankelijkheid
- (landschapsecologische) Schakels
- Attractiviteit: aantrekkelijkheid om het gebied actief te beleven.

Dit heeft geleid tot het volgende beeld per deelgebied. Voor het gebied Drentsche Aa wordt geheel aangesloten op het bestaande programma. In de tabel zijn de speerpunten per deelgebied aangegeven.

	landbouw	beheer	natuur	Toegankelijkheid	Schakels	attractiviteit
Stadsrand Assen			++	++	+	
Fochteloerveen en Veenhuizen		+		++		++
Noordenveld		++	+		++	
Leekstermeer, Eelder en Peizermaden		+		++	++	+
Reitdiep en Middag-Humsterland	++	++			++	+
Woldstreek/noordoostelijke stadsrand Groningen				+	+	++
Meerstad/Midden-Groningen			+	+	+	++
Zuidlaardermeer en Hunze				+	+	+
Koningsas		++	++	+	++	
Drentsche Aa	Zie uitvoeringsprogramma Nat. Landschap					
Westrand Groningen	+	++	++	++	++	++
Veenkoloniën-Hoogezand Sappemeer		+	++	++		++

Het symbool ++ thema betekent dat er veel aandacht voor het betreffende thema moet zijn, + betekent enigszins.

Inspanning Regiopark per deelgebied

Door de gewenste ontwikkelingen vervolgens te combineren met de reeds bestaande plannen en bestaande of geplande projecten, wordt duidelijk wat er nodig is om de gewenste ontwikkelingen te realiseren. Vervolgens is bekeken welke inspanningen vanuit het Regiopark dan nodig zijn. Daarvoor is gelet op de volgende Regioparkcriteria:

- relatie doelstelling Regiopark,
- sprake van gestapelde problematiek,
- kansrijkdom,
- spreiding problematiek (niet alleen recreatie knelpunten oplossen)
- geografische spreiding gebieden,
- gebieden waar nog geen andere plannen, projecten zijn.

Deze inspanning is onderverdeeld naar drie verschillende categorieën.¹:

1. *Investeringsgebieden*

Op basis van de gewenste ontwikkelingsrichting en lopende / bestaande projecten zijn vier investeringsgebieden benoemd. Dit zijn gebieden waar flink geïnvesteerd moet worden in het behouden en versterken van de landschappelijke kwaliteiten en waar nog geen integrale visie of programma voorhanden is. Het gaat om de volgende vier gebieden (*zie kaart op pagina 13*):

- Koningsas,
- Noordoostelijke stadsrand Groningen,
- Stadsrand Assen
- Reitdiep.

Regiopark gaat in deze gebieden een trekkersrol vervullen, waarbij gestart wordt met een integrale aanpak samen met de gebiedspartners. Dit moet leiden tot een integrale visie op basis waarvan een investeringsprogramma voor het gebied kan worden ontwikkeld. Dit proces zal mogelijk enkele jaren in beslag nemen. Verwacht wordt dat de uitvoering pas vanaf 2010 aan de orde zal zijn, afgezien van mogelijke "quick wins" en projecten, die op korte termijn uitgevoerd moeten en kunnen worden. De bijdrage van het Regiopark zal tot die tijd overwegend bestaan uit procesgeld.

Hoogezand-Zuid is vanwege het voorinvesteren in landschap ook een investeringsgebied, maar van een andere orde omdat dit als een apart regionaal project met een eigen budget vanuit het Regiofonds is benoemd.

2. *Gebieden voor aanvullende financiering:*

Naast de investeringsgebieden waar Regiopark een trekkersrol vervult, zijn er ook gebieden waar Regiopark een ondersteunende rol kan spelen. Het gaat dan om gebieden waar wel integrale visies en uitvoeringsprogramma's voor bestaan maar de uitvoering stagneert vanwege bijvoorbeeld tekort aan geld. Indien deze visies of programma's uitvoering geven aan de door Regiopark gewenste ontwikkelingsrichting kan Regiopark deze steunen door aanvullende financiering of ondersteuning bij het proces. De keuze van de projecten en de omvang van de bijdrage hangt samen met de gewenste ontwikkelingsrichting, de mate waarin andere partijen bijdragen aan het project, de termijn waarop het gerealiseerd kan worden en de mate waarin het project obstakelvrij is. Reeds ingediende Regiopark projecten die ook in het uitvoeringsprogramma zijn opgenomen vallen over het algemeen in deze categorie.

3. *Groslijst*

Tijdens het werken aan het investeringsprogramma zijn door de partners diverse voorstellen en / of wensen aangedragen die niet direct passen binnen de opzet van investeringsgebieden of gebieden die in aanmerking komen voor aanvullende financiering. Het gaat vooral ideeën en voorstellen, die wel goed lijken te passen binnen de doelstellingen van Regiopark, maar nog nauwelijks zijn uitgewerkt en waarvan ook nog niet duidelijk is in hoeverre ze door de diverse partijen worden gesteund. Om te voorkomen dat Regiopark een 'projectenweeshuis' wordt, zullen al

¹ Het is niet de bedoeling met deze indeling een rangorde aan te geven wat betreft de toekenning van de gelden vanuit de regio. Zie hierover hoofdstuk 3.

deze voorstellen en wensen volgens de Regioparkcriteria worden beoordeeld net als bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma is gebeurd.

In het onderdeel Gebiedsuitwerking en onderbouwing is per deelgebied aangegeven wat de gewenste ontwikkeling is, welke bijdrage Regiopark daar aan kan geven en welke projecten in aanmerking komen voor aanvullende financiering, danwel op de groslijst staan. Daarbij is op grond van de huidige inzichten aangegeven welke kosten en planning samenhangen met de betreffende projecten.

3. Benodigde financiën

Het is van belang inzicht te hebben in de middelen die nodig zijn om de beschreven ambities te realiseren. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt naar

- I. Uitwerken algemene conclusies en aanbevelingen
- II. Investeringsgebieden
- III. Projecten aanvullende financiering en groslijst

I. Conclusies en aanbevelingen natuur , landschap, landbouw en toegankelijkheid

Vooralsnog worden voor de uitwerking van de algemene conclusies en aanbevelingen uit paragrafen 2.2, 2.3 en 2.4 geen aanvullende middelen begroot. Dit kan mogelijk veranderen als hieruit concrete projecten voortkomen.

II. Investeringsgebieden

Bij de investeringengebieden gaat in de eerste jaren tot circa 2010 vooral om geld voor onderzoeken, werkbijeenkomsten, communicatie e.d. om de integrale visie te ontwikkelen. Daarna zal uit deze visies blijken welke investeringen nodig zijn.

III. Projecten aanvullende financiering en groslijst

Voor projecten die beschreven zijn in het onderdeel gebiedsuitwerking en onderbouwing van dit investeringsprogramma, zijn eind 2006 de totale kosten in beeld gebracht. Deze informatie is verkregen van de indieners.

Daarbij is onderscheid gemaakt naar drie categorieën:

A-status: uitvoeringsgereed

B-status: definitiefase

C-status: initiatiefase

In het onderdeel gebiedsuitwerking en onderbouwing is te lezen wat de totale projectkosten zijn per ingediend project en de status.

Van 57 % van de ingediende projecten is een kostenraming bekend. Dit heeft geleid tot het volgende beeld.

Projecten	Kosten
A-status	€ 4.033.551
B-status	€ 49.260.046
C-status	€ 7.532.820
Totaal	€ 60.826.417

Van de projecten op de groslijst is slechts voor 33% bekend wat de kosten zijn. Daarmee is een bedrag van € 2.7532.820 gemoeid.

Het is overigens niet zo dat dit betekent dat de ingediende projecten verzekerd zijn van een bijdrage uit het Regiopark en dat er geen nieuwe projecten meer kunnen worden ingediend. De daadwerkelijke toekenning van bijdragen uit het Regiopark gebeurt op basis van een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsprogramma.

Conclusie

Hoewel van 43 % van de ingediende projecten de kosten nog niet bekend zijn en daarmee de totale kosten nog boven € 60 miljoen uit zouden kunnen komen, wordt uitgegaan van 60 miljoen euro als het bedrag dat nodig is om de ambities te realiseren. Deze conclusie is mede ingegeven door het grote aandeel van B- en C-status projecten, waarvoor niet goed te zeggen is of en wanneer deze uitgevoerd kunnen worden en of ze daarbij een bijdrage van Regiopark nodig zullen hebben. De kosten voor onderhoud en beheer zijn nog niet meegenomen in deze berekening.

4. Financiële strategie

Op grond van de ramingen uit hoofdstuk 3 en het onderdeel Gebiedsuitwerking en onderbouwing kan gesteld worden dat er tot 2015 voor het realiseren van de ambities van het Regiopark zo'n 60 miljoen euro nodig is. Dat is voor de komende acht jaar gemiddeld 7,5 miljoen euro per jaar. Voor de financiering is het van belang duidelijkheid te hebben hoeveel er per jaar werkelijk beschikbaar moet zijn.

Investeringsgebieden

Wat betreft de financiering van de investeringen wordt gedacht aan verschillende bronnen:

- a. de belanghebbenden bij het project (overheden en marktpartijen)
- b. subsidiegelden uit Europese, rijks en provinciale middelen
- c. leningen

Voor de realisatie van rijksdoelen, zoals vastgelegd in de beide Provinciale Meerjarenprogramma's heeft het Rijk geld beschikbaar gesteld. Wanneer met Regiopark-projecten rijksdoelen gerealiseerd gaan worden, zullen hiervoor de zogenaamde PMJP-middelen ingezet gaan worden. Wanneer de Regiopark-projecten provinciale (prioritaire) doelen gaan realiseren is cofinanciering met PMJP-middelen mogelijk. Hierbij valt te denken aan (het leveren van een bijdrage aan) het realiseren van beheersgebieden buiten de EHS, recreatieve infrastructuur of het toevoegen van kwaliteit aan het landschap middels ruimtelijke ontwikkelingen. Voor Regioparkprojecten die bijdragen aan het realiseren van rijks- of provinciale doelen zal cofinanciering met PMJP-middelen worden aangevraagd.

Bijdrage Regiopark

Het Regiopark wil financieel bijdragen aan de ambities. Daarbij wordt voor de investeringsgebieden, aanvullende financiering en de groslijst geen rangorde of prioriteit gehanteerd. Van belang is wel bij alle drie de type gebieden dat er een sprake is van

- relatie is met de doelstelling Regiopark
- gestapelde problematiek
- kansrijkdom
- spreiding problematiek
- geografische spreiding gebieden.

De bijdrage aan de *investeringsgebieden* vanuit het Regiopark bestaat uit een eenmalige bijdrage van maximaal € 100.000 voor procesgelden. Daarna worden de investeringen die daar uit volgen beschouwd als projecten waarvoor aanvullende financiering vanuit het Regiopark mogelijk is.

De bijdrage aan *projecten* vanuit het Regiopark bedraagt maximaal 45 %, waarbij er van wordt uitgegaan dat de projectindieners zelf tenminste 25 % financieren. Dit moet dan eigen geld zijn. Deze eigen bijdrage wordt beschouwd als een "garantie" dat de indiener(s) voldoende belang hebben bij het betreffende project. Het portefeuillehoudersoverleg besluit over hoogte (in %) van de bijdrage vanuit Regiopark.

Op grond van deze uitgangspunten zou het Regiopark in totaal 45 % van 100 miljoen willen bijdragen. Nagedacht moet worden over het genereren van extra middelen in het verband van de Regio.

Voor de resterende 30 % zal aanvullende financiering moeten worden gezocht in de vorm van bijvoorbeeld subsidies. Hiervoor kan het van belang zijn gezamenlijk vanuit Regiopark lobby te voeren.

Afspraken over investeringen per deelgebied

Binnen de regio wordt een aantal ontwerp-opgaven gerealiseerd op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur. Elk van deze ontwerp-opgaven genereert ook een opgave voor het behoud en versterking van het landschap. Daarbij wordt gedacht aan concrete compensatie van verloren gegane hectares landschap en natuur danwel investeren in het landschap ten behoeve van het verhogen van de woon-werkkwaliteit.

Voorgesteld wordt af te spreken in het verband van de regio Groningen-Assen dat de realisatie van de betreffende opgave betekent dat de initiatiefnemer(s) de nieuwe landschappelijke (bovenwijkse) opgave in vullen. Deze opgave kan binnen het deelgebied worden ingevuld. Van belang is dat deze invulling aansluit bij de ambities van het Regiopark. Het kwaliteitsteam wordt gevraagd daarop toe te zien.

De financiering van de landschappelijke opgave is dan ook een verantwoordelijkheid voor de partners in het betreffende deelgebied. Binnen de context van het deelgebied moet het mogelijk zijn marktpartijen over te halen financieel bij te dragen aan de landschapsopgave in combinatie met de andere ontwerp-opgaven. Daarnaast is het slim combineren van activiteiten van groot belang.

Streekrekeningen in de investeringsgebieden

In de vier investeringsgebieden zouden zogenaamde streekrekeningen kunnen worden opgezet. Hierbij leveren financiële reserves, die tijdelijk op een rekening worden geparkeerd, een bijdrage aan de gewenste gebiedsontwikkeling. In het nationaal landschap Groene Woud in Midden-Brabant werkt een dergelijke streekrekening goed. De voornaamste troef hierbij is dat investeerders geen kapitaal uitgeven maar slechts afzien van een zelf te bepalen deel van de rente. Een bank vergoedt vervolgens over de inleg de normale marktrente, plus een vaste opslag voor het projectenfonds.

Onderhoud en beheer

De financiering van het landschapsonderhoud en -beheer is een zorgenkind. Vanuit het Regiopark wordt een aanpak ontwikkeld voor onderhoud en beheer door landbouw en particulieren inclusief duurzame financieringsbronnen.

Dit is mede van belang voor beheer en onderhoud van de in dit voorliggende programma genoemde investeringen. Daarvoor wordt verkend hoe het rendement van fondsen hierbij ingezet kan worden en hoe gebruikers (direct of indirect) kunnen meebetalen aan onderhoud en beheer.

5. Vervolg en uitvoeringsorganisatie

Het Regiopark zal het investeringsprogramma jaarlijks actualiseren middels een uitvoeringsprogramma, waarin de projecten worden opgenomen die in het betreffende jaar kunnen rekenen op een financiële bijdrage.

Jaarlijks wordt door de stuurgroep regio Groningen-Assen, op voordracht van de portefeuillehouders Regiopark, een meerjarig, voortschrijdend uitvoeringsprogramma vastgesteld binnen de kaders van dit investeringsprogramma.

Regiopark

Investeringsprogramma 2008 - 2015

GEBIEDSUITWERKING EN ONDERBOUWING

Opzet en leeswijzer

In dit deel van het investeringsprogramma wordt per deelgebied weergegeven de:

- Karakteristiek van het gebied
- Gewenste ontwikkeling
- De te nemen maatregelen
- Conclusies ten aanzien van inspanning Regiopark voor het deelgebied.
- Overzicht van projecten die in aanmerking komen als speerpunt bij de benoemde investeringsgebieden, als projecten voor aanvullende financiering of als ideeën op de groslijst.

De geprioriteerde projecten zijn vetgedrukt weergegeven. Tevens is de toegekende status (A,B of C) weergegeven.

1. Stadsrand Assen

Karakteristiek van het gebied:

Het gebied bestaat grofweg uit twee landschapstypen: veldgronden/ beekdal-esdorpenlandschap en veenontginningslandschap. Aan de zuid-, en noordwestkant van de stad bevinden zich veldgronden waar de oorspronkelijke structuren voor een groot deel zijn verdwenen. Hierbinnen liggen de esdorpen Rhee en Witten met bijbehorende essen. Nabij Witten ligt het Witterveld; een habitatrichtlijngebied met een actieve hoogveen kern. Meer naar het oosten ligt het redelijk geconserveerde beekdalgebied van de Drentse Aa met het esdorp Loon. Tegen de westkant van de stad ligt een veenontginningslandschap dat wordt gekenmerkt door rationele verkavelings- en wegenpatronen en de ontginningsassen Norgervaart, Drentse Hoofdvaart en Asserwijk.

Gewenste ontwikkeling

Het tekort aan groene uitloopgebieden voor de uitbreidingsgebieden aan de westrand van Assen moet worden ingevuld. De verwachting is dat onder invloed van het aantrekkelijke vestigingsklimaat van Assen de stad zijn krachtige uitbreidingsimpuls houdt. De rode inrichtingen zullen daardoor sterk toenemen, terwijl groen met een relatief (200ha) kleine groei verder achter op raakt. Een stevige groen-blauwe doorkoppeling aan de west- en noordkant van Assen met respectievelijk Fochteloërveen-Veenhuizen en Zeijen-Vries kan de groen-rood verbinding versterken. Mogelijk dat dit kansen biedt voor de ontwikkeling van de natuurwaarden van de bovenloop van het Eelderdiep.

Wat moet er gebeuren?

Voor de *toegankelijkheid* (++) van het landelijk gebied voor de bewoners van Assen moet versterkt worden. Investeren in *natuur* (++) is tevens van belang voor de ontwikkeling van een goed evenwicht tussen rood en groen. Daarbij is het van belang landschappelijke en ecologische *verbindingen* (+) met het gebied Fochteloërveen en Zeijen-Vries te maken.

Conclusie ten aanzien van inspanning Regiopark

De gemeente Assen is volop bezig met planvorming voor dit gebied. In dit gebied bevindt zich het zoekgebied voor 200 hectare nieuwe natuur. Ook aan de zuidkant van Assen spelen een aantal ontwikkelingen op het gebied van bereikbaarheid, bedrijventerrein en evenementen/leisure. Hierbij is ook aandacht voor behoud en ontwikkelen van bestaande landschaps- en natuurwaarden. Als Assen-Zuid de poort van de regio wordt, vraagt dat om een duidelijk groen gezicht. Hierbij spelen de beekdalen van de Drentsche Aa een belangrijke rol.

Omdat in deze stadsrand zoveel wensen en mogelijkheden liggen die met elkaar in een balans tot een kwalitatief hoogwaardig nieuw werk- en woongebied kunnen worden ontwikkeld, is dit gebied aangewezen als investeringsgebied, waar met partijen gewerkt moet worden aan een integrale visie. Naar verwachting zijn er nu al een aantal projecten te benoemen die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden en in aanmerking komen voor aanvullende financiering. Ook zijn er diverse wensen en ideeën ingebracht. Deze zullen meegenomen worden bij de integrale visie.

Om deze visie te ontwikkelen is circa € 150.000 nodig, waarbij de gemeente Assen het voortouw zal nemen om de visie te ontwikkelen.

De verwachting is dat veel daadwerkelijke investeringen na 2010 plaatsvinden. Op dit moment zijn er, gelet op het feit dat er nog geen groene visie is, geen harde inschattingen voor kosten en fasering. Alle onderstaande kosten en jaartallen zijn voorlopige inschattingen

Investeringsgebied Stadsrand Assen			
Status		Kosten	Jaar
A	Gebiedsvisie Programma stadsrandzone/groene gebiedsvisie/plan van aanpak	150.000	2007-2008
B	Ontwikkeling Smeerveenseloopje (150 ha) tot uitloopgebied met o.a. fietspad Eerste fase Tweede fase	400.000 800.000	2008-2010 2010-ev
A	Verbinding Tonckensbos en golfterrein	492.000	2008
C	Herstel houtwallen en dwars structuren ten noorden van bedrijventerrein Messchenveld tevens aanleg wandelpaden en aanpak beekoevers	300.000	2009-2012
B	Oude schoolpad van golfterrein naar Ter Aard (2 km)	150.000	2007-2008
C	Aanleg recreatieterrein met reliëf en paden bij Asserwijk/A28		
C	Gebiedsontwikkeling Assen-Zuid: bedrijvigheid Graswijk, aansluiting N33/A28, TT circuit, station Assen-Zuid: landschappelijke inpassing eco- en recreatie verbindingen over spoor en A 28: <ul style="list-style-type: none"> • Natuurontwikkeling beekdalen • Landschapsbouw • Aanleg ecopassages • Fietspad zuidkant Witterveld • Verbinding Drentsche Aa en Witterveld • Ruimsloot en Witterdiepje 		Afhankelijk van gebiedsvisie
C	Ontwikkeling Eischenbroekse loopje en Zeegserloopje/Achterste Veen: uitloopgebied Marsdijk		2007-2010 ev
B	Fietsverbinding Marsdijk-Loon	100.000,-	2007-2008
B	Ecologische verbidingszone Zeijen-Zeegse-Eelde	Bijdrage nodig voor voorbereiding	2007-2013
C	Stadsrandzone Assen-oost: tegengaan verrommeling	PM	Na 2010
C	Overige projecten in Stadsrandzone en Drentsche Aa gebied <ul style="list-style-type: none"> • Toegangspoort west • projecten 10 kansen Deurzerdiep • Wandel en fietspaden 	PM	2006- ev afh. gebiedsvisie

B	ANWB bewegwijzering fietsroute Assen-Norg Vries		2008-2009
---	--	--	-----------

Groslijst wensen en ideeën Stadrand Assen			
Status		Kosten	Jaar
A	Arboretum Assen tweede fase	210.000	2008 - 2009

2. Fochteloërveen en Veenhuizen

Karakteristiek van het gebied:

Fochteloërveen en Veenhuizen, ze worden vaak in een adem genoemd. De twee gebieden worden doorsneden door de koloniewaart.

Het Fochteloërveen is een 2500 ha groot natuurgebied met hoogveen. Rondom het eigenlijke veen komt een bufferzone die ingericht wordt als natuurterrein. Aan de noordoostkant van het Fochteloërveen ligt de voormalige strafkolonie Veenhuizen. Een cultuurhistorisch waardevol dorp met vele karakteristieke gebouwen die gebouwd zijn in de tijd dat de maatschappij voor weldadigheid er gestichten bouwde voor bedelaars, landloper en wezen. Vanaf 1918 werd het 'land van weldadigheid' een strafkolonie.

Gewenste ontwikkeling:

Door reservaat- en bosuitbreiding en de koppeling van het veen met de noordelijke beken nemen het groen en daarmee de mogelijkheden voor natuurbeleving flink toe. Veenhuizen wordt een cultuurhistorische trekpleister van bovenregionaal niveau. Dit gebied moet op een goede manier toegankelijk worden gemaakt.

Wat moet er gebeuren?

De plannen voor het gebied rond het Fochteloërveen en Veenhuizen zijn duidelijk en voor een deel in uitvoering.

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

De reeds ontwikkelde plannen vanuit het jaarprogramma Veenhuizen en de werkgroep recreatie Fochteloërveen vragen om aanvullende financiering. Daarnaast zijn er enkele wensen en ideeën voor de groslijst ingebracht.

Aanvullende financiering Fochteloërveen en Veenhuizen			
Status		Kosten	Jaar
C	Nominatie werelderfgoed Veenhuizen 50%	75.000	2007
A	Aanleg fietspad Hoofdweg – Helomaweg en Koloniewaart-Meesterswijk	1.600.000	2008
B	Aanleg fietspad Hoofdweg-Rolpaal (deels)	175.000	2007
C	Aanleg kanosteigers G.v.d.Boschweg en opwaarderen G vd Boschweg Veenhuizen	300.000	Na 2009
C	aanleg wandelroute slangengebied		
C	wandelroute Bos van de Toekomst		
C	Inrichten water/park hoek Kerklaan/Hoofdweg	250.000	Na 2009
C	Aanleg en herstel laanbeplanting	200.000	2009-2013
C	Aanleg laanbeplanting nabij 3e wijk + (hoogstwaarschijnlijk) saneren vervuilde grond	50.000	Afhankelijk afronding 3 ^e wijk
C	Herstel 3e wijk (koppeling Fochtelv-Slokkert)		
C	herstel heemtuinen zuidzijde Hoofdweg		

Groslijst wensen en ideeën Fochteloërveen en Veenhuizen		
Status	Kosten	Jaar

C	Uitgraven en herstellen Veenwijk bij het Esmeer		
C	Herstel laan langs Appelschase fietspad		
C	planontw. Voormalige schaapskooi Hoofdweg 168		
	Extra fietspad buiten regio		
C	Herstel jaagpad langs Kolonievvaart		

3. Noordenveld

Karakteristiek van het gebied:

Het noordenveld is het noordelijkste deel van het Drents plateau. Karakteristieke dorpen zoals Norg, Westervelde, Langelo en Lieveren worden afgewisseld met de omringende essen en de beekdalen van de Slokkert, Oostervoortsche Diep en het Grootte Diep.

Gewenste ontwikkeling:

Onder invloed van het natuurbeleid (en de herinrichting Roden-Norg) zal de natuurontwikkeling flink moeten toenemen, evenals de recreatieve activiteiten. Door uitbreiding van de stroomdalreservaten met de hogere flanken, verbetering van het landschapsbeeld van de essenreeksen (Steenbergen/Een, Norg/Langelo en Donderen/Bunne) en beekherstel van de bovenloop van het Eelderdiep zal het groen aanmerkelijk toenemen. Impliciet betekent dit een gedeeltelijk herstel van de afleesbaarheid van de historie van het landschap. Het landschap is recreatief-toeristisch al aantrekkelijk.

Wat moet er gebeuren?

Er moet aandacht komen voor het *beheer* (++) van het landschap dat buiten de natuurgebieden ligt. Het gaat daarbij met name om de beekdalflanken, waar tekenen van verrommeling zichtbaar zijn. De herinrichting Roden-Norg zorgt voor een groot deel van het gewenste beekherstel en uitbreiding stroomdalreservaten. Wat rest wat betreft *natuur* (+) is het systeemherstel van de Masloot.

Verder is het realiseren van een landschappelijke *verbinding* (++) richting Zeijen van belang.

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

In het kader van de Herinrichting Roden-Norg wordt volop gewerkt aan / gaat gewerkt worden aan natuur, landschappelijke versterking, verbindingen en toegankelijkheid. In het kader van de herinrichting zijn rijksbudgetten voor maatregelen voor landschap komen te vervallen. Aangezien het hier om vanuit de doelstellingen van het Regiopark gewenste maatregelen gaat, is de verwachting dat er vanuit Regiopark aanvullende financiering nodig is voor deze maatregelen met landschappelijke doelen.

Daarnaast zijn er enkele wensen en ideeën voor de groslijst ingebracht.

Aanvullende financiering Noordenveld			
Status		Kosten	Jaar
C	Systeemherstel Masloot/Eelderdiep		
	Natuurvriendelijke oevers, helofytenfilters		
	Herstel en onderhoud beekdalflanken ten zuiden van Lieveren in combinatie met landschapsontwikkelingsplan		

Groslijst wensen en ideeën Noordenveld			
Status		Kosten	Jaar
C	Aanleggen parallelle fietsroute ten zuiden van Norgeweg	405.000	Na 2010
	Dorpsommetjes bij Altena, Peize, Bunne, Winde en Donderen (Herinrichting Peize)		

4. Leekstermeer, Eelder- en Peizermaden

Karakteristiek van het gebied

Dit gebied omvat de midden- en benedenlopen van het Peizerdiep en het Eelderdiep, plus het veenweidegebied rond en noordelijk van het Leekstermeer. De bodem bestaat uit natte veengrond en het landschap is overwegend open. De natuurwaarden bestaan uit natte schraallanden, weidevogels en (in afnemende aantallen) 's winters foeragerende ganzen. Door de toekomstige ontwikkelingen (waterberging, realisatie ecologische hoofdstructuur) zal het aandeel moeras toenemen. In het westen tipt dit deelgebied aan de elzensingels van het Westerkwartier.

Gewenste ontwikkeling

Onder invloed van de bouwopgave Roden-Leek en natuurbeleid (waterberging-EHS) zal de natuurontwikkeling flink moeten toenemen, evenals de recreatieve activiteiten. De gebiedsontsluiting is, met name tussen Roden-Leek en Groningen fijnmaziger geworden.

De doorkoppeling van het Eelder-/Peizerdiep naar de noordelijke natuurlijke afstroomgebieden wordt door diverse partijen gewenst, maar is in uitvoering niet eenvoudig. De landschaphistorie zal meer dan tot nu toe het geval was in de stedenbouwkundige ontwerpen tot uitdrukking worden gebracht.

Wat moet er gebeuren?

Een deel van dit gebied zal zich gaan ontwikkelen als een nieuwe stadsrand, waardoor de relatie tussen de natuur- en de bouwopgave van groot belang is. Aandacht voor deze nieuwe zone is van belang.

De *toegankelijkheid* (++) van het Leekstermeergebied kan beter, maar moet in afstemming met natuur goed worden ontwikkeld. Een fietsverbinding naar Groningen, een fietsverbinding over het verbindingkanaal Leek-Leekstermeer en een rondje Leekstermeer zijn de wensen. Wat betreft de verbindende landschapsecologische *schakels* (++) is de wens om een groene natte as dwars op de A7 te maken en zo een deel van het Drentse beekstelsel weer te koppelen aan het noordelijke afstroomgebied.

Het *beheer* (+) van de houtsingels in het Zuidelijk Westerkwartier door de landbouw staat om economische redenen onder druk. Hier moet een oplossing voor komen. Ook het onderhoud van de landschapselementen in en om de nieuwe woningbouwlocaties verdienen aparte aandacht.

De *attractiviteit* (+) van het gebied kan verbeterd worden: dat heeft vooral te maken met het verbeteren van de toegankelijkheid van de natuurgebieden. Daarnaast zijn er mogelijkheden om de landgoederen aan elkaar te verbinden.

Conclusie ten aanzien van inspanning Regiopark

In het kader van de ontwerpogave Roden-Leek wordt door de betrokken gemeenten gewerkt aan een landschapsopgave voortvloeiend uit het intergemeentelijk structuurplan. Mogelijk is voor de realisatie aanvullende financiering vanuit Regiopark nodig.

In het kader van de waterberging / herinrichting Peize gaat gewerkt worden aan de combinatie van waterberging/realisatie EHS en aan de toegankelijkheid en attractiviteit van het gebied. In dit gebied spelen projecten op het gebied van landschap en recreatie waarvoor aanvullende financiering vanuit Regiopark nodig is. Daarnaast zijn er enkele wensen en ideeën voor de groslijst ingebracht.

Aanvullende financiering Leekstermeer, Eelder en Peizermaden			
Status		Kosten	Jaar
B	Landschapspark Leek/Roden (IGS) bestaande uit: - Structuurverbetering Leek - Wijkengebied tussen Roden en Leek - Potkleigebied tussen Roden en Nietap - Verbinding drie landgoederen Nienoord, Mensinge en Terheijl - Het Leekstermeergebied - Leek West Fietspad ten noorden van Leekstermeer naar Groningen en verbinding Oostwold via Munikkevaart naar Lettelberterpetten.	20.171.871	Na 2010
B	Fietspaden Oostindie		
C	Fietsverbinding Haspelboven		
C	Ontbrekende fietsschakels Nienoord	418.600	
C	Verveningsroute	288.000	Medio 2008-2009
C	Wandelroute Enumatil		
C	Fietspad Leek- Zuidhorn		
	Belevingspunten op een 4 tal punten in het gebied (Herinrichting Peize)		
B	Realisatie Natuurboulevard (fiets-wandelpad) langs omgelegde Eelderdiep vanaf Schelfhorst naar het stadspark (herinrichting Peize)	500.000	2007-2008
	Kanovoorzieningen (Herinrichting Peize)		
C	Wandel- en fietsvoorzieningen Eelder- en Peizermaden		
B	Realisatie Fiets verbinding Eekhoornstraat-Paasveen. Fietsverbinding tussen de Eekhoornstraat-Paasveen met passage over het Eekhoornsche loopje	203.520	2009
A	Inrichting ecologische verbindingszone Ter Borch Eeste fase Tweede fase	700.000 400.000	Medio 2007 Medio 2008
	Beheer Houtsingels Zuidelijk Westerkwartier		
	Waterberging – Natuur Roden-Norg: Belevingspunten op een 5 tal punten in het gebied		
	Waterberging –Natuur Roden-Norg: Fietspad Meerweg door de Middelvennen		
	Waterberging- Natuur Roden-Norg: Fietspad Roderwolderdijk		

	Waterberging- Natuur Roden-Norg: Pondje Leeksterhoofddiep		
	Inrichting/aankoop polder Oostwold (verbinding Reitdiep-Eelder- en Peizermaden)		
Groslijst wensen en ideeën Leekstermeer, Eelder en Peizermaden			
	Status	Kosten	Jaar
C	Uitkijkvoorzieningen Letterberter Petter en Bergboezem Lettelbert	100.000	2009-2010

5. Reitdiep en Middag Humsterland

Karakteristiek van het gebied

Ten Noorden van de stad is het landschap open met verspreide grote boerenerven en wierdedorpen met middeleeuwse kerken. Het is een belangrijk weidevogelgebied. De kleigrond wordt gebruikt voor moderne veehouderij met intensieve graslanden en maïs. Het Reitdiep slingert zich met zijn dijken door het landschap; oude meanders van deze rivier vormen her en der natte laagten. Middag Humsterland is een relatief kleinschalig kleiweidegebied.

Gewenste ontwikkeling

Het aandeel natuur zal bij het Reitdiepgebied uitbreiden. Middag Humsterland en het Reitdiepgebied zijn cultuurhistorisch en landschappelijk al bijzonder interessant. Middag Humsterland is aangewezen als Nationaal Landschap, waarvan de exacte begrenzing nog moet worden vastgesteld. De belangstelling voor de historie van het hele gebied, zichtbaar in kenmerkende en beeldbepalende gebouwen, zal toenemen. Dit alles leidt tot een enige toename van recreatie, horecabezoek en overnachtingen. In Middag Humsterland neemt de spanning tussen agrarisch grondgebruik en landschapsbehoud toe.

Wat moet er gebeuren?

Met name het gebied rondom Zuidhorn is weinig toegankelijk voor fietsers en wandelaars. Deze *toegankelijkheid* (+) moet worden verbeterd. Er is zorg over de mogelijkheden voor de *landbouw* (++) , die gericht is op productie voor de wereldmarkt. Schaalvergroting is gaande en gewenst, maar levert spanning op met het landschap. Met maatwerk en landschappelijke inpassing zou dit opgelost kunnen worden.

Het *beheer* (++) van het landschap door de landbouw is in combinatie met de landbouwkundige ontwikkelingen niet meer vanzelfsprekend. De organisatie van het beheer van het landschap moet aangepakt worden. Economische instrumenten moeten hiervoor ingezet worden.

Met de ontwikkelingen in het Reitdiepgebied moet in afstemming met natuur geïnvesteerd worden in de *attractiviteit* (+) ervan. Er zijn mogelijkheden voor toename van recreatieve activiteiten bij de oude meanders van het Reitdiep en langs de cultuurhistorische elementen.

De *authentieke dorpsgezichten* (++) maken onderdeel uit van het cultuurhistorisch karakter van het gebied. Investeren in het behoud ervan is nodig.

Aansluiting van de Noord-Drentse beken op het stroomdal van het Reitdiep en het oude Aduarderdiep is een belangrijk herstel van een verbindende *schakel* (++) in het landschapsecologisch fundament.

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

Het stroomgebied van het Reitdiep heeft in de afgelopen jaren een sterke ontwikkeling in natuurbehoud en –beheer doorgemaakt. Min of meer in dezelfde mate heeft zich de behoefte aan recreatief gebruik van het gebied ontwikkeld. Vooral de stadjer ziet het Reitdiep meer en meer als één van zijn belangrijkste uitloopgebieden. De ontsluiting is redelijk, hoewel hier nog het nodige in verbeterd zou kunnen worden. Eén van de ambities is om de oude meanders weer te vullen met water om zo het vroegere kronkelende rivierbeeld weer terug te krijgen. Iets wat

alleen in goed overleg met verschillende belanghebbende partijen verder moet worden uitgetekend. Beide belangen kunnen gezien worden als ruimtelijke kwesties die verder naar een oplossing en een besluit moeten worden gebracht. Hiervoor moeten ten eerste plannen worden geschetst en doorgerekend. Het Reitdiepgebied is daarom aangewezen als een investeringsgebied, waar een integrale aanpak met alle gebiedspartners nodig voor is realisatie van de gewenste attractiviteit, toegankelijkheid en verbindende schakels. Onder de naam 'Regiopark Winsum' is dit ook al een geprioriteerd Regioparkproject. De kosten voor het opstellen van deze visie bedragen € 30.000. Er zijn een aantal projecten die vooruitlopend op de integrale visie in aanmerking komen voor aanvullende financiering.

Het gebied Middag-Humsterland is aangewezen als nationaal landschap, waarvoor in het uitvoeringsprogramma diverse maatregelen zijn opgenomen die invulling geven aan de gewenste ontwikkeling. Voor Middag-Humsterland zijn er vanaf 2007-2008 projecten die in aanmerking komen voor aanvullende financiering, omdat de rijksbijdrage aan dit gebied dan fors terugloopt. Met name speelt hier de vraag van het beheer en onderhoud van het landschap. Daarnaast zijn er voorstellen voor de groslijst.

Aanvullende financiering Reitdiep en Middag Humsterland			
Status		Kosten	Jaar
C	Wandelpad Munnikepad		Na 2010
	Recreatieve verbinding Zuidhorn-Groningen		
A	Fietsverbinding Niehove-Aalsum	410.458	2008
B	Verbeteren toegankelijkheid en beleving Harssens	457.983	2007
B	Ontwikkeling bezoekerscentrum en kijk/beheerboerderij bij Noorderhogebrug	2.000.000	2007-2009
B	Realiseren informatiepunt in de kerk van Klein Wetzinge (onderdeel restauratie kerk)	1.155.000	2007-2009
C	Verbinding Rietdiep oude Aduarderdiep		
B	Van stad tot Wad: direct uitvoerbare projecten	4.205.000	2007-2009
B	Projecten uit Uitvoeringsprogramma Middag-Humsterland	1.650.500	2007
C	Aduard oost:herstellen oude meanders i.c.m. wandel mogelijkheden en oude klooster resten.		

Groslijst wensen en ideeën Reitdiep en Middag Humsterland			
Status		Kosten	Jaar
	Dorpen doen		
	Groninger dorpenroutes		
	Landschappelijke inpassing uitbreiding Zuidhorn oost, woonwijk en golfbaan		
	Wandelroute rondje Middag Humsterland langs oude historische schakels (5-10 km)		

6. Woldstreek/noordoostelijke stadsrand

Karakteristiek van het gebied

Ten Noordoosten van de Stad ligt een weidegebied met een tamelijk strak patroon van lange parallelle kavels. De verspreide dorpen hebben middeleeuwse kerken. De Wolddijk markeert de grens van een voormalig veengebied, de oostgrens wordt gevormd door de voormalige loop van de Fivel (een verzande veenrivier). Het Boterdiep en Damsterdiep vormen klassieke waterwegen die het ommeland en de Stad met elkaar verbinden.

Gewenste ontwikkeling

Het groen breidt zich enigszins uit grenzend aan het uitloopgebied Noorddijk, het stadsgewestelijk park en nieuwe ruimtelijke inrichtingen rondom het Damsterdiep. Dit brengt ook een kleine groei in aanbod aan attractiviteit met zich mee. Belangstelling voor de historie van het landschap (Thesinge, Wolddijk) zal toenemen. Landbouw en landschap gaan prima samen. Gedacht wordt aan een integrale ontwikkeling waarbij landbouw als een drager versterkt wordt en het Boterdiep, de Wolddijk en Damsterdiep als dragers van de landschappelijke structuur fungeren. Van belang is de recreatieve ontwikkelingen te versterken en de kwaliteit van de overgang stad-land te vergroten, met name tussen Groningen, Ten Boer en Bedum.

Wat moet er gebeuren?

De *toegankelijkheid* (+) van het Damsterdiep gebied en Bedum kan verbeterd worden. Ook hier ontstaat een nieuwe stadsrandzone, waarvan de invulling apart aandacht vraagt.

Op de rand van de stad Groningen bij het gebied van Karding, richting Garmerwolde en Ten Boer zijn mogelijkheden om de *attractiviteit* (+) van het gebied te vergroten. De *authentieke dorpsgezichten* (++) maken onderdeel uit van het cultuurhistorisch karakter van het gebied. Investeren in behoud van de beeldkwaliteit is nodig.

Herstel van de zichtbaarheid van het stroomgebied van de Fivel, in aansluiting op Midden Groningen geeft een nieuwe landschapsecologische *schake*l (+).

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

De problematiek van het ruimtelijk gebruik en de ruimtelijke inrichting aan de oostkant van de stad Groningen verdient een zorgvuldige planvorming. De ideeën t.a.v. het recreatief gebruik van het landschap zijn aan de oostkant onduidelijk en zeker niet samenhangend. De behoefte aan een betere ontsluiting van het landschap ten oosten van de stad voor recreatief gebruik is de laatste jaren sterk toegenomen, en zal nog meer toenemen met de groei van Meerstad in de directe nabijheid. De gemeenten Ten Boer en Bedum hebben de voor de stadgers aantrekkelijke uitloopdoelen Thesinge en Zuidwolde-Noordwolde op hun grondgebied. De Gemeente Groningen heeft haar bewoners die de uitloopgebieden toegankelijk gemaakt willen zien. Een situatie die vraagt om een ruimtelijke visie, waar bestuurders warm voor lopen. Het gebied ten noord-oosten van de stad (Groningen-Zuidwending-Thesinge) is daarom aangewezen als investeringsgebied. Het gebied vraagt om een integrale aanpak met alle gebiedspartners om hier een kwalitatief hoogwaardige stadsrand van te maken. Een aanpak vergelijkbaar met de Westrand van Groningen. De bestaande visies voor deelgebieden, zoals de Damsterdiepvisie, Fivel en Stadsweg worden benut. Ideeën en wensen voor dit gebied worden

meegenomen in de integrale visie. Projecten passend bij de gewenste ontwikkeling worden waar nodig financieel ondersteund vanuit het Regiopark.

Aanvullende financiering Woldstreek/noordoostelijke stadsrand			
Status		Kosten	Jaar
B	Inrichting Kloosterterrein Wittewierum	175.000	2007-2009
B	Zone Ruischerbrug-Ten Boer landschappelijk recreatief inrichten. 1 e fase landschappelijke inpassing RWZI, in samenhang met fietspad Eemskanaal	500.000	2007
B	Herstel zichtbaarheid Fivel tussen Woltersum en Wittewierum door aangepast beheer, beplantingen, verspreide bosjes (LOP Noord)	75.000	2007-2008

Groslijst wensen en ideeën Woldstreek/noordoostelijke stadsrand			
Status		Kosten	Jaar
B	Bebording, beplanting, zichtbaarheid Stadsweg richting Ten Boer -Winneweer, waar nodig aanpassen profiel (t.o.v. Ten Boer) en natuurvriendelijke oevers waar stadsweg samenvalt met Fivel (Winneweer-Wittewierum)	30.000 70.000	2008
C	Fietspad langs Eemskanaal verhard (Damsterdiepvise) en doortrekken van Garmerwolde naar Woltersum	45.000 +PM	2008
C	Herstel en structuurlijn Wolddijk		
A	Versterking structuurlijn Boterdiep	1.000.000	2008
B	Herstel Fivel in combinatie met recreatieve paden en landschapsherstel tussen Kroddeburen en Winneweer	70.000	2008-2009
C	Kardingermaar (kanoroute Karding-Damsterdiep), 500m		
C	Recreatieve inrichting Eemskanaal bij Thesinge en Garmerwolde		.
B	Versterken Winneveen		2009-2010
	Groninger Dorpenroute		

7. Meerstad en Midden-Groningen

Karakteristiek van het gebied

Het gebied ten oosten van de Stad is momenteel in werkelijke omvorming. De landbouw trekt er grotendeels weg (exclusief een enclave rond Woudbloem) zodat er nu een lappendeken ligt van braakliggende percelen, populierenakkers, weilanden en akkers die nog in gebruik zijn. Dit in afwachting van het Stadsmeer en het natuurgebied Midden Groningen die de komende jaren gerealiseerd zullen worden.

Gewenste ontwikkeling

De EHS wordt doorontwikkeld en uitgebreid met een kleine 1000 hectare natuur en recreatief groen in Meerstad. Het areaal landbouwgrond vermindert drastisch. Het 19^e eeuwse waterrijke landschapsbeeld wordt in stedenbouwkundige ontwerpen voor een deel teruggehaald. Enkele historische lintdorpen (zoals Middelbert en Harkstede) zullen in stand blijven en worden uitgebreid.

Recreatieve ondernemingen en activiteiten zullen sterk toenemen

Wat moet er gebeuren?

In Meerstad zijn nauwelijks aanvullende investeringen nodig. Wel wordt een 'ommetje' voor Meerstad en een wandel- en fietsverbinding naar het bos Noorddijk gewenst. Voor het gebied Midden-Groningen is investeren in de *toegankelijkheid* (+) van belang. Ook in de *attractiviteit* (++) van het gebied moet, zeker in relatie tot de ontwikkeling van Meerstad, veel geïnvesteerd worden. Ontwikkeling van *Natuur* (+) kan bijdragen aan het vergroten van de attractiviteit van het gebied. Herstel van de zichtbaarheid van het stroomgebied van de Fivel, in aansluiting op de Woldstreek geeft een nieuwe landschapsecologische *schakel* (+)

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

Het gebied Meerstad kent zijn eigen ontwikkeling. Ondersteuning vanuit het Regiopark is niet aan de orde. Voor het gebied Midden Groningen wordt in het kader van de landinrichting gewerkt aan toegankelijkheid, attractiviteit en natuur. In dit verband zijn er wensen voor aanvullende financiering van projecten die in het kader van de landinrichting zijn ontwikkeld, maar waarvoor onvoldoende middelen beschikbaar zijn. Daarnaast is er een wens voor het realiseren van verbindingen tussen Meerstad en Midden-Groningen.

Aanvullende financiering Meerstad en Midden-Groningen			
Status		Kosten	Jaar
B	Realisatie robuuste verbindingsas Midden Groningen en Zuidlaardermeer i.c.m. fietsverbinding Meerstad-Drenthe		2008
C	Landschapsherinnering benedenloop-middenloop Fivel tussen Schaaphok en Eemskanaal		
C	Fietspad Schildwoldermeenteweg	651.220	2008-2010
B	Herinrichting Midden-Groningen: fietspad Slochterdiep-Meenteweg (2 km)	294.853	2009-2010
	Restauratie sluis Haansvaart		
C	Herinrichting Midden-Groningen: recreatieve		

	voorzieningen: <ul style="list-style-type: none"> • Kano op- en overstapplaatsen • Vis- en zwemsteiger • 2 x ruiterpaden 	27.000 15.000 23.000	2007
B	Herinrichting Midden-Groningen: Landschappelijke inrichting: Erfbeplanting Beplanting recreatieve verbindingzone Beplanting Informatiebord pingo Slochterbos	122.500 206.500 70.335 2.270	
B	TRAP route tussen Meerstad en Midden-Groningen Inrichting trap route schaaphok	175.000	2008
C	Landschappelijk recreatieve verbinding Meerstad Kardinge/Damsterdiep		
A	Fietspad Noord-Westoever Schilmeer	231.000	2007-2008

Groslijst wensen en ideeën Meerstad en Midden-Groningen			
Status		Kosten	Jaar
	Groninger Dorpenroutes		

8. Zuidlaardermeer en Hunze

Karakteristiek van het gebied

Het Zuidlaardermeer ligt op de grens van het Hunzedal en de Veenkoloniën. Aan de westkant ligt een waterberging annex natuurgebied (met natte graslanden en moeras), aan de oostkant beginnen de veenkoloniale akkers. De natuurwaarden bestaan onder meer uit overwinterende ganzen, weidevogels en moerasvegetaties, zwanen en eenden.

De flanken van het beekdal (met name de Hondsrug) hebben veel kwaliteiten op cultuurhistorisch gebied in de vorm van houtwallen en oude buitenhuizen met bijbehorende landgoederen. De Hondsrug wordt intensief bezocht als door recreanten.

Gewenste ontwikkelingen

In het kader van de hermeandering van de Hunze, de ontwikkelingen op het gebied van waterwinning en waterberging, ontstaat er een groot natuurgebied in dit stroomdal. Dit gebied heeft daarom grote potenties voor natuur- en landschapsbeleving. Van belang is dat ook de recreatieve sector hier voldoende in mee groeit. Door de nieuwe natuurgebieden ontstaan er nieuwe mogelijkheden voor de recreatie. Het recreatieve medegebruik van de natuurgebieden zal verder ontwikkeld moeten worden. Het cultuurhistorisch landschapsbeeld zal goed herkenbaar blijven. Vanuit de omliggende steden en kernen moeten er goede recreatieve verbindingen komen voor de toeloop naar dit gebied.

Wat moet er gebeuren?

Het gebied rondom het Zuidlaardermeer moet in afstemming met natuur nog meer *toegankelijk* (+) worden. Verder is de toegankelijkheid van de natuurgebieden voor recreatief medegebruik van belang. De *attractiviteit* (+) van het gebied moet vergroot worden, waarbij vooral de recreatieve sector zal moeten investeren in gastvrijheid, arrangementen en accommodaties en in de kwaliteit en leesbaarheid van het landschap. Er is een landschapsecologische *verbinding* (+) gewenst tussen het Zuidlaardermeergebied en de Veenkoloniën.

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

Een aantal projecten uit dit gebied komen in aanmerking voor financiële ondersteuning van het Regiopark. Daarnaast zijn er wensen en ideeën voor de groslijst ingebracht.

Aanvullende financiering Zuidlaardermeer/Hunze			
Status		Kosten	Jaar
B	Jachthaven / Staande mastroute	1.600.000 600.000	Medio 2008 2010
B	Informatiecentrum Hunzevallei aan het Zuidlaardermeer	1.500.000	Okt. 2008 –2009
B	Bezoekerscentrum Zuidlaardermeergebied Stichting Groninger Landschap (thema water en natuurbeleving)	1.000.000	2009-2010

B	Fietsrondje Zuidlaardermeer	800.000	2008-2010
	Bewegwijzering rondje Zuidlaardermeer in aansluiting op andere routestructuren		
C	5 km Ecologische verbindingszone Besloten Venen (LUP Haren)		
C	Pandscheiding Drents Diep in combinatie met vispassage, informatievoorziening en sluis in verband met openstellen vaarverbinding Drents Diep/ Winschoterdiep	5.000.000	Na 2012
B	Identiteitsstudie Hunzelaagte + Gorecht Plus	50.000	2007-2010
B	Fiets en wandelpad door Wolfsbarge	200.000	2007
B	Zwemstrand Zuidlaardermeer	300.000	2009-2010

Groslijst wensen en ideeën Zuidlaardermeer/Hunze			
Status		Kosten	Jaar
B	Vervolg pilot Oost- en Onnerpolder (na uitvoering van eerste pilot)	100.000	2007
C	Ecologische verbindingszone		
B	Uitvoering Kadernota Meerweg		

9. Koningsas

Karakteristiek van het gebied:

Door het gebied ligt noord zuid gericht het Noord-Willemskanaal en de A28. De oostkant van het gebied sluit aan op het stroomdal van de Drentsche Aa met het Zeegserloopje, Eischenbroekse loop en Taarloosche loopje. Het westelijk deel maakt onderdeel uit van het stroomdal van het Eelder- en Peizerdiep met het Eekhoornse loopje.

Gewenste ontwikkelingen

Er zijn voorstellen om dit gebied te vullen met woonvoorzieningen als nieuwe buitenplaatsen langs het Noord-Willemskanaal. Deze zou dan worden getransformeerd als een soort Drentse Vecht, tot een hoogwaardig, natuurlijk woonlandschap. Dit zou mogelijk (financiële) ruimte kunnen bieden om het herstel van de bovenloop van het Eelderdiep/Peizerdiep ter hand te nemen, die niet is opgenomen in de EHS, terwijl het wel een wezenlijke schakel in het landschapsecologisch fundament van het gebied is.

Wat moet er gebeuren

De *toegankelijkheid* (+) van het gebied zal rond het Noord Willemskanaal en de A28 verbeterd moeten worden en daarmee als uitloopgebied voor o.a. Assen kunnen gaan functioneren. Het *beheer* (++) van het landschap is hier een belangrijke zorg. In het gebied is nu verder weinig te beleven. Alleen *natuur* (++) door te ontwikkelen in landgoed wonen en in combinatie daarmee de toegankelijkheid voor wandelaars en fietser vergroten. Van belang is dat de bovenloop van het beekdal van het Eelderdiep wordt hersteld, waarmee een landschapsecologische *schakel* (++) wordt hersteld.

Conclusie ten aanzien van inspanningen Regiopark

Het Noord-Willemskanaal kan een centrale as worden met 'voornamen' erven met een woonfunctie van allure. Zo kan het landschap dat in de loop der jaren is aangesneden door zware infrastructuur en ruilverkavelingen een aantrekkelijke 'restauratie' ondergaan door de aanleg van buitenplaatsen en kleine landgoederen. In het stedelijk netwerk Groningen-Assen is de koningsas de centrale verbinding tussen de twee belangrijkste woonkernen en als zodanig van gewicht als het gaat om de kwaliteit van het gebruik en de beleving van het landschap. Planmatige landschapsontwikkeling is hier mogelijk zonder dat het ander landschapsbeleid veel in de weg zit. Daarom is de Koningsas aangewezen als een investeringsgebied, waar een integrale aanpak met alle gebiedspartners nodig is om hier een prachtig groen-rood gebied van te maken. De samenwerking met de particuliere sector en betrokken overheden en non-gouvernementele organisaties is essentieel om dit idee verder uit te werken en proberen voldoende middelen te creëren voor het herstel van de bovenloop van het Eelder- en Peizerdiep.

De Koningsas is benoemd als investeringsgebied. Op dit moment ligt er geen integrale, gedragen visie; de kosten voor het opstellen van deze visie bedragen € 150.000.

De verwachting is dat daadwerkelijke investeringen na 2010 plaatsvinden. Hiervoor bestaan al wel ideeën (zie onderstaande tabel) maar daarvan is nu geen reële inschatting van kosten en fasering te maken.

Aanvullende financiering Koningsas			
Status		Kosten	Jaar
B	Fietsverbinding Veenweg naar Yderholt/Veldweg	151.000	2008
A	Landschapsplan Vries-Oost/Westeres Tynaarlo	150.000	2007

Groslijst wensen en ideeën Koningsas			
Status		Kosten	Jaar
	Fietspad en ruiterspad Peesterweg 5 Km, (locatie 9)		
B	Herstellen laanbeplanting Groningerstraat	250.000	2007-2020

10. Drentsche Aa

Karakteristiek van het gebied

Het Regiopark omvat de benedenloop van de Drentsche Aa en de kop van de Hondsrug. In het zuidelijke deel zijn nog gave esdorpen te vinden langs de meanderende Drentsche Aa. Noordelijker wordt de bewoningsdruk van de stad Groningen al voelbaar. Het dal van de Drentsche Aa krijgt er een meer venig karakter met open landschap. De natuurwaarden variëren van kenmerkend voor hogere zandgronden (landgoederen met oude loofbossen) tot broekbossen op laagveen in de benedenloop langs de Drentsche Aa. Waardevolle vegetaties komen daar voor waar kwel optreedt: in de flanken van het beekdal. De flanken van het beekdal (met name de Hondsrug) hebben veel kwaliteiten op cultuurhistorisch gebied in de vorm van houtwallen en oude buitenhuizen met bijbehorende landgoederen. De Hondsrug wordt intensief bezocht als door recreanten.

Gewenste ontwikkelingen

Binnen het verband van het Nationaal Beek en Esdorpenlandschap de Drentsche Aa vinden ontwikkelingen plaats. De exacte begrenzing van het Groningse deel van dit gebied moet nog worden vastgesteld. In het verband van het Regiopark zijn hier geen aanvullingen op.

Vanuit de omliggende steden en kernen moeten er goede recreatieve verbindingen komen voor de toeloop naar dit gebied.

Wat moet er gebeuren?

De plannen voor het Drentsche Aa-gebied zijn duidelijk en voor een deel in uitvoering. Momenteel zijn er voorstellen voor de begrenzing van het Groningse deel van het Drentsche Aa gebied.

Conclusie ten aanzien van inspanning Regiopark

Het gebied Drentsche Aa is aangewezen als nationaal landschap, waarvoor in het uitvoeringsprogramma diverse maatregelen zijn opgenomen die invulling geven aan de gewenste ontwikkeling. Voor dit gebied kan het Regiopark met aanvullende financiering volstaan. Wellicht dat de uitbreiding van de begrenzing naar Groningen leidt tot een aanvullende financieringsbehoefte.

Aanvullende financiering Drentsche Aa		
Status	Kosten	Jaar
A	Fietsverbinding Okkenveen-Noordlaarderbos met langzaam verkeer brug over de Drentse Aa tussen Okkenveen en Noordlaarderbos: wordt uitgevoerd met bijdrage Regiopark € 70.000,-	2007
B	Aanleg Toegangspoort Noord (langs N386)	700.000 2007-2008

Groslijst wensen en ideeën Drentsche Aa		
Status	Kosten	Jaar
C	Ontbrekende fietsverbinding tussen Noordlaren en	€ 160.000 Na 2010

	Midlaren langs de Schutsweg		
C	Herstelplan Landgoed Huis te Glimmen	310.000	2007-2009

11. Westrand Groningen

Karakteristiek van het gebied:

De westrand van Groningen wordt door velen ervaren als het lege open gebied tussen Leek, Zuidhorn en Groningen. Het gebied is door infrastructurele barrières slecht ontsloten, terwijl de bevolking door de nieuwe Groningse wijken sterk is toegenomen. Restanten van de benedenloop van het Peizerdiep zijn te vinden als oude meanders in de (veen)weiden. De Zuidwending en het Aduarderdiep zijn nu ecologische verbindingen tussen Eelder- en Peizermade en het Reitdiep. Het gebied vormt de overgang tussen veen - en kleigebied, met in het Noorden een paar dorpen op wierden.

Gewenste ontwikkelingen

Het groen neemt hier toe door groene corridors in het stedenbouwkundig ontwerp. Door de nabije ligging van de cultuurhistorisch waardevolle wierden en veel natuur bij de woonwijken zal de waardering voor natuur toenemen. Met de toename van de bewonersaantallen moeten recreatieve mogelijkheden en de kwaliteit van het landschap versterkt worden. Het historisch beeld zal door de vele vormen van nieuwbouw ingrijpend veranderen, maar kan door herstel en ontwikkeling herkenbaar blijven en door versterking beplanting robuuster worden.

Wat moet er gebeuren

Er is een Inrichtingsplan Leegkerk/Dorkwerd. Er zal geïnvesteerd moeten worden in *toegankelijkheid*(++) van het gebied voor wandelaars en fietsers. Een gewenste fietsverbinding is van de stad langs het van Starckenborgkanaal. Voor de blijvende *Landbouw* (+) is ontwikkeling van perspectief geboden, waarbij verbreding en schaalvergroting een optie is. Het *Beheer* (++) van het landschap is (met name in de overgangperiode, die heel lang kan duren) een zorg. Investeren in *Attractiviteit* (+) door het versterken van de cultuurhistorie en de directe overgang stadsrand is van belang. Dit geldt ook voor *Natuur* (++)). In dit gebied loopt de verbindende ontbrekende landschapecologische *schakel* (++) tussen de noord Drentse beken en het Reitdiepgebied-Aduarderdiepgebied, polder Oostwold.

Conclusie ten aanzien van inspanning Regiopark

Het inrichtingsplan Leegkerk-Dorkwerd biedt een integrale uitwerking voor de ontwikkeling op dit gebied. Dit betekent dat de rol van het Regiopark gericht kan zijn om aanvullende financiële middelen ter beschikking te stellen (geprioriteerde project uitvoeringsprogramma).

Aanvullende financiering Westrand Groningen			
Status		Kosten	Jaar
B	Fietsbrug Aduarderdiep	1.950.000	2008
B	Uitvoering inrichtingsplan Leegkerk-Dorkwerd <ul style="list-style-type: none">• Lokaal faciliteren van gebiedsontwikkeling, fondsvorming• landschappelijke inpassing wijk Reitdiep• Ecologische oever langs Aduarderdiep verder verbreden, oplossing kruising Van Starckenborghkanaal	3.613.000	2007-2010

	<ul style="list-style-type: none"> • Stadsecologische zone via oude loopje en Koningsdiep • Herstel wierden en boerenerven • Recreatief trekpleister provinciaal gronddepot 		
--	--	--	--

Groslijst wensen en ideeën **Westrand Groningen**

Status		Kosten	Jaar
B	Fietsverbinding langs het Van Starckenborghkanaal		
	Groninger Dorpenroute		

Karakteristiek van het gebied

Een klein deel van de Veenkoloniën ligt binnen het gebied van het Regiopark. De strak geometrische verkaveling met hoofddiepen en dwars daar op staande wijken, is op enige plekken nog goed herkenbaar. Tussen de lintdorpen (langs de diepen met oude boerderijen) liggen de open akkers. Natuur is er te vinden in de vorm van overwinterende ganzen, broedende akkervogels en bijzondere waterplanten in de veenkoloniale wijken.

Gewenste ontwikkeling

De bouwopgave voor Hoogezand-Sappemeer veroorzaakt een flinke verschuiving naar groen en grotere attractiviteit. De ambitie is om de stadsuitbreiding te verdelen in min of meer evenredige arealen rood, groen, blauw met groene verbindingen naar de EHS rond het Zuidlaardermeer. Goede aansluiting op en toegankelijkheid van het landelijk gebied vanuit Hoogezand-Zuid zijn belangrijk. Land- en waterrecreatie zullen toenemen. De blijvende landbouw zal nauwelijks spanningen met het landschapsbeeld en het niet agrarische landgebruik opleveren.

Wat moet er gebeuren?

Het gebied is nu weinig aantrekkelijk. Het is van belang om de *attractiviteit* (++) en de *toegankelijkheid* (++) van het gebied te verbeteren. Voorinvesteren in het landschap is een apart regionaal project dat er op gericht om het gebied aantrekkelijker te maken door voorafgaand aan de woningbouw te investeren in nieuwe *natuur* (++) en het landschap. daardoor kan er een aantrekkelijke woon- en werkomgeving rondom de bouwopgave van Hoogezand-Sappemeer ontstaan. Over het *beheer* (+) van dit nieuwe groen moeten afspraken worden gemaakt. Het beheer van het open landschap bij Kielwindeweer is van belang.

Conclusie ten aanzien van inspanning Regiopark

Het gebied bij Hoogezand-Sappemeer is een investeringsgebied. Samenwerking tussen markt en overheid is nodig om te kunnen voorinvesteren in het landschap in relatie tot de toekomstige woningbouwopgave. Dit belang is reeds onderkend en daarom heeft dit geleid tot een apart regionaal project Voorinvesteren in het landschap met een eigen budget vanuit het Regiofonds. Hoewel het om een vergelijkbare problematiek gaat, wordt dit gebied dus niet binnen het verband van het Regiopark opgepakt.

Het gebied Kielwindeweer heeft vanuit het Regiopark wel aandacht. Voor dit gebied zal mogelijk een plan voor het beheer moeten worden ontwikkeld. Voor wijkherstel is een idee gebracht dat op de groslijst zal komen. Hierbij is afstemming nodig met de Agenda voor de Veenkoloniën.

Het gebied bij Hoogezand-Sappemeer is een investeringsgebied, maar is een apart regionaal project.

Groslijst wensen en ideeën veenkoloniën			
Status		Kosten	Jaar
C	Instandhouding veenkoloniale wijk bij Kielwindeweer door herstel en beheer (samenhang Agenda voor de Veenkoloniën).		
C	Bewegwijzering route structuren veenkoloniaal lint		